UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00901863 1

Rus'ka tserkva v Amerytsi
Uniia v Amerytsi

BX
4711
.72
R87

Ч. Видавництво Т. Р. Ц. А. 1.

Унія в Америці.

ПРИЧИНОК ДО ВІДНОСИН РУСКОЇ ЦЕРКВИ.

ВІДПОВІДЬ

Андреєви гр. Шептицкому, митрополитови львівскому гр. кат. обряду на єго посланіє з 20. августа 1902.

Накладом Фонду Народного.

NEW YORK, N. Y. 1902.

Уйі в Америці.

[illegible]

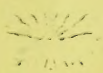

[illegible]

[illegible]

Ч. Видавництво Т. Р. Ц. А. 1.

Rus'ka tserkva v Amerytsi
Uniia v Amerytsi

Унїя в Америцї.

ПРИЧИНОК ДО ВІДНОСИН РУСКОЇ ЦЕРКВИ.

ВІДПОВІДЬ
Андреєви гр. Шептицкому, митрополитови львівскому гр. кат. обряду на єго посланіє з 20. августа 1902.

Накладом Фонду Народного.

NEW YORK, N. Y. 1902.

BX
4711
.72
R87

Прийди тай подиви ся.

Іоан І. 46.

Події на поли церковнім серед американьских Русинів, головно в Спол. Державах, викликали в старім краю (в Галичині, бо в Угорщині тим не займають ся) значне заінтересоване і загальне занепокоєне. Наші справи обговорювано публично в часописях і на зібранях священичих (соборчиках). А що положене справ руской церкви в Америці в многім сходить ся з положенем в старім краю, що тягнесъ від заключеня Унії з Престолом римским, тому те занепокоєне примусило сим разом наших братів не маловажити церковних справ. В насьлідок того на соборчиках укладають ся письма, в котрих жадають:

1) вилученя руской церкви з під власти римскої Куриї для розширеня віри,

2) основаня руского патріярхату, котрому підлягалиб всї Русини — гр. католики.

3) утвореня руских епископств на Буковині і в Америці.

Митрополит, отримавши ті письма, уважав за потрібне відповісти. Тим то дня 26. августа

б. р. Митр. Андрей Шептицкий випустив більше в публїцистичній формі пастирский лист,*) в котрім говорить про відношене Русинів до Риму, а властиво про відносини між Курієв для розширеня віри а Русинами.

Ціль того пастирского листу есть: „успокоїти загальне мнїне і усунути можливі і безпідставні упередженя“ — бо після думки Митрополита — „вистарчить справу вияснити, щоби успокоїти уми.“

Причиною отже, задля якої сей пастирский лист побачив сьвіт божий есть — після слів Митрополита — справа Ам. Русинів, голосно і горячо обговорювана на соборчиках і по часописях а не досить всесторонно пізнана через що занепокоїла загальне мнїне нашого духовеньства і легко могла викликати небезпечне зражене до Престола Апостольского.

Признаемо, що вистарчить нераз справу пояснити, щоби успокоїти уми, але треба пізнати і представити справу основно і по силам обєктивно. Де такого пізнаня і представленя бракує, там умів не успокоюесь, але радше доливаесь оливи до огню або в найлїпшім разї гіпнотизуесь суспільність на короткий час.

До котрого з тих двох представлень наших справ належить згаданий лист пастирский Митрополита, можуть осудити на разї найлїпше

*) Диви „Дѣло“ ч. 186, 189 з б. р.

Русини зза моря, о чім буде низше. Ми лиш зазначимо мимоходом, що руско-українська публїцистика інтересувалась і інтересуєсь, представляла і представляє, знала і знає наші справи лїпше, як наші духовні батьки з гори св. Юра.

Слова Митрополита о церковних справах Ам. Русинів, якими поставив себе в становище наших церковних — в части, національних і полїтичних ворогів, вразили Ам. Русинів до живого. Тому ми рішили забрати слово, відповісти на посланіє Митрополита і наші справи пояснити публично. Успокоювати не беремось нікого, тілько заявляємо, що ми як й Русини взагалї не успокоять ся доси, доки не будуть усунені причини кривд і пониженя наших сьвятих справ, доки не дібємось свого.

Пастирский лист Митрополита складаєсь з двох частей. В першій части викладає Митрополит відношенє рускої провінциї (Галичина) до Риму; — в другій же части говорить про відношенє між Ам. Русинами а Римом.

Ми постараємось подати основні думки обох частей пастирского листу, а опісля наші уваги і обясненя.

I.
Руска провінция а Рим.

1. Зміст першої части посланія

Рух в Галичині стояв в звязи з анальоґічним рухом в північній Америці, котрого головним епізодом було віче в Гарісбурґ в Пенсилвенії дня 28. марта с. р., на котрім піддавано (?)*) під розвагу вірних догмати непомильности (?) і супремациї Папи Римского.

„Вилучене рускої церкви з під власти Куриї для розширеня віри і безпосередне підчинене Папі канонічно хибне.

„Пропаґанда сама через себе (так!) не має жадної власти; єсть для справ восточної церкви і многих провінций западної церкви тим, чим инші конґреґациї для справ инших провінций, менше більше тим, чим єсть у нас консистория для епископа (!?). Не ма в церкві безпосередної залежности від Папи. Всї справи реферують Папі секретарі або референти курій.

„В найліпшім разї можна говорити о трактованю наших справ через инші Куриї (які?), не через курию для розширеня віри. Жадане досить сьміле .. і можливе в формі просьби через епископат (а єли не ма епископата?).

„Для обрядів восточних і для їх відрубної дісциплїни і права церков-

*) Знаки питаня і виклику та уваги серед змісту суть наші.

ного треба в Римі відрубного трактованя (а доси не було того?). Справи більшої части епархій латиньских належать до круга діланя кількох Конґреґаций. (Ту вичисляє Митрополит 19 конґреґаций з їх кругом діланя, а крім того ще суть комісиї, секретаріяти стану і т. і. посередні власти для справ латиньских епископств.)

„Конґреґация Пропаґанди заступає справи для країв місиї, а під єї префектом є самостійна „Propaganda pro negotiis rituum orientalium“ (курія для справ всхідних обрядів), що занимаєсь справами всїх всхідних церков (як унїя то унїя!).

„Вилучившись з під власти Пропаґанди, треба би жадати утвореня осібного відділу при кождій (з вичислених) Куриї (?), — але утворене місця осібного референта для наших нечисленних справ при кождій Куриї натрафило би на многі трудности (розумієсь!), а приносило би мало хісна. Проте, чи не можна, лишаючись при дотеперішнім від трех столїтій (!!!) треваючім станї з меншими трудностями старати ся і просити о усунуне того, що видаєсь або єсть непрактичним. Треба би проте опредїлити, що в тім дотеперішнім станї видає ся непрактичним (Sic!).

„Приділене єго справ до Пропаґанди, кождий уважав се повним чести признанем, що він як раз належить до загального церковного розширеня віри. Русини від віків тим гордились, що через них віра мала розширитись на цілий некатолицкий восток, як приповіли Папи. Положене від того часу не змінилось... (однак) мимо тих так малих для нас, так почесних вспімнень та вязів, можна би зі взглядів річевих бажати, щоби не сеся а инша конґреґация обняла реферованє наших справ св. Отцю.

„Справи рускої провінциї, що опирають ся о Рим і переходять через Пропаґанду суть: 1. Преконізация Митрополита; 2. деякі справи супружескі, прошеня о відпустки і грамоти на на відличія, які можна дістати й через инші Курії без всяких оплат (?), (тілько) за зложенем милостині (таке), бо так жадає церковний звичай.

„Тиняють ся ще справи обрядові і чисто літурґічної або дисциплінарної натури... (з ними ріжно бувало) але від 15 літ (?) не вийшло ані одно рішене, котре хоч з далека робило би вражінє, що хто небудь в Пропаґанді не жичливо відносить ся до наших справ (?). Загальний напрям був радше противний (!???). Відрубности, отримана наша провінция відступила від первісного восточного типу,

видавали ся (тілько?) в Римі непотрібними латинізациями, котрі Рим толерував не радо (але толерував!).

„Нарешті згадує Митрополит про перехід з обряду на обряд; об'ясниз причину переходу цілого села Тучап на обряд латиньский; радить, як поступати, щоби привязати вірних до обряду. (того Русини доси не знали, а що тримались свого обряду, то може заслуга чужих?). тай кінчить словами: „З того всего слїдує, що зі взгляду на наші справи галицкі не маємо причини старатись о яку будь зміну, що до їх трактованя в Римі“.

---

2. Наші уваги.

Галичина вдоволена!

Руска провінция може ликувати, після слів Митрополита, бо не ма потреби старатись о зміну. Слиж щось є такого між відносинами рускої провінциї а Римом, що разить — часом вколе — а часом таки добре лупне по голові Русина-уніята, то се „непрактичне“, котре передовсїм треба „опреділити“ т. є. хотїти узнати за „непрактичне“, а опісля доперва „старати ся і просити о усунене того“. А се, що обговорювано в часописях і на соборчиках, що непокоїть не від днесь а від 300 лїт, се „не досить всесторонно пізнане“, се „неоправдана критика і понятє не оперте на фактичнім станї річи“.

Що думають о тім пастирскім листї в Галичинї, тим не гриземось. Досить, що красні слова не годні затьмити історії, анї убити несчислених доказів. Найліпшим доказом правдивости нашого твердженя хотьби та найновійша подія, що коли майже до 200 інтеліґенциї зійшли ся 8. вересня б. р. на пораду в справі поїздки до Риму і коли раджено над тим: чи справи америк. Русинів уміститн в адресї до Папи — чи в меморіялї? — то майже одноголосно ухвалено, щоби уміститн в адресї.*)

Зрештою — після нашої думки — обовязком Митрополита есть: нас поучовати і переконувати о правдивости стану річий, але з другої сторони силою свого уряду справи рускої церкви боронити і в Римі представляти дійсний стан річий з жаданем корисного залагодженя. Ми хочемо, щоби св. Унія була святою для обох сторін.

Завернувши до слів Митрополита (в I. части посл.), котрі нас обходять, то мусимо зазначити:

Неправдою есть, будь-то би на з ї ї з д ї в Harrisburg, Pa. дня 26. марта піддавано під розвагу зібраних доґмат н е п о м и л ь н о с т и.**) Се не було цілею віча.

*) Додаток до „Діла“ до ч. 191—2, статя „Папский ювилей. — Але ще питанє, як представлять?

**) Диви „Відозва“ скликуюча зїзд — точка 9. Ся відозва була передрукована в „Ділї“

На зїздї обговорювано: чи маємо ми Русини признавати Папу римского за голову рускої церкви чи нї? Значить була бесїда лиш о супремациї над Ам. Русинами.

До того кроку змусила нас сумна істория відношень між Пропаґандою а Ам. Русинами. Послухайте!

До наших церковних справ мішали ся і мішають ся неустанно наші союзники тай ті ріжні „власти посередні" і безвластники зі шкодою для наших сьвятих справ. В Галичинї толкували собі Русини влїзливість сусїдів-Поляків польским шовінїзмом і нарікали на префекта Пропаґанди, бл. п. кард. Ледоховского, тому що він був Поляком. Ам. Русини не мали вже з Поляками нич до роботи, а влїзливість римо-католицких властий була та сама, що в Галичинї. З Пропаґанди на жадане ам. кат. властий йшли розпорядженя за розпорядженями. Насьлїдком того в Сполуч. Державах римо-кат. владики виклинали наших сьвященників, а в Бразилії сфанатизовані Шпанїольцї стріляли на наших руских місіонарів і безборонний нарід; — полялась руска кров.*) А розпорядженя ті все походили від Пропаґанди.

Отже ми, Ам. Русини, розумуючи так само як наш Митрополит: — „Пропаґанда сама че-

*) Диви „Календарь для Ам. Русинôвъ" — Р. Н. С. на р. 1902. лист одного Василїянина з Бразилїї. стор. 161—163.

рез себе не має жадної юрисдикциї... есть Конґреґацию для справ восточної церкви менше більше тим, чим есть Консистория у Львові для Митрополита....— дійшли тілько до иншого заключеня. Ам. Русини, довідавшись о пролятій рускій крови в Бразилії і досьвідчивши вже досить того добра на власній шкірі прийшли до заключеня, що всьо лихо полягає в Унії, отже консеквентно роздумували, чи Ам. Русини мають узнавати Папу римского за голову рускої церкви й дальше.

Що-ж Ам. Русини мали робити? Чи тілько опреділюв ти непрактичности і старатись доперва просити? Або вислати до Пропаґанди подяку за те, що так жичливо віднеслась до наших справ за морем?

Ваше Преосьвященьство! Самі признаете, що „для обрядів восточних і для їх відрубної дісциплини і права церковного треба в Римі відрубного трактованя!" А деж та відрубність? Ось кілько визислимо Конґреґаций, що займають ся справами епархий римских, а для справ вехідних злучених церков де місце? Чи лиш в одній тій самостійній під префектом Пропаґанди, що має займатись обрядами вехідними? А де референт рускої провінциї при Propaganda pro negotiis ritum orientalium? Чи може о. Ле-

вицкий в Римі, що має маса гонорів а жадного голосу*)?

Ваше Преосьвященьство! Русинам не ходить лиш о сам обряд. Ам. Русини — приміром — мають між собою так зв. царославних, котрі хвалять ся, що їх обряд ліпший від унїяцкого, що єго ліпше заховують там на півночи як в Римі. І та хвальба принесла їм користь.

Воно дуже добра річ, що руска провінция має до Риму дуже мало жаданя, що — видко — многі справи полагоджують ся дома. Але жаданя Русинів не могуть скінчитись на упрощених відпустах і грамотах відличія. Суть справи, які мусять бути в Римі совісно представлені і як найскорше успішно полагоджені без взгляду на їх неприємність. Чекати на такі кличі як: „Мороч з Римом!" — щоби опісля кинути на других каменем і витолкувати собі по староруськи: най буде — як бувало — є не практично і неполїтично.

---

*) Зачуваємо, що о. Л. вже не ма в Римі, отже руска провінция не має нікого.

II.

Митрополит Шептицкий о церковних відносинах американьских Русинів.

В другій части свого пастирского листу говорить львівскій Митрополит о церковних відносинах Ам. Русинів, о їх діячах і о відносинах до Риму. А що Митрополит знає дуже мало про положенє рускої церкви в Америці, головно в Спол. Державах, — а й те, що знає, знає з другорядних і часто ворожих жерел нашим церковним, національним і політичним справам в Спол. Державах, — тому та часть написана так, що годі вловити провідну думку. Тим то подавати мемо важнійші уступи дословно за порядком з нашими увагами та обясненями, опертими на дійснім стані річей; — провідну думку подамо яко заключенє.

Викаріяти чи епископства?

„Вже від кількох літ" — зачинає Митрополит — „однодушно бажаємо і стараємо ся о те, щоби (для Американьских Русинів) могли бути утворені відрубні викаріяти, а з часом епископства!

І ми чули, що о тім десь вже давно дзвонили але на тім скінчилось. Бл. п. кард. С. Сембратович, висилаючи нас в Америку, споминав нам о тім, але й доси остає на бажаню. Близько

15 літ доходить, якъ Пропаґанда видала перші норми, а 10 літ, як появилось перше формальне розпоряджене для Русинів в Спол. Державах, а три роки минуло, як видала остатне славне розпоряджене для Бразилійских Русинів, а о їх відкликане доси ніхто не постарав ся.

Зрештою сли однодушно бажали і старалисьте ся о викаріяти чи епископати, то як і з ким? Чи може не з австрійским рядом, а доперва через него в Римі? Ам. Русини, з котрих много есть вже американьскими горожанами, а що більше, не вернуть вже до краю, такої ласки не потребують і годні самі епископа утримати. Отже з тими в першій мірі треба було порозумітись і старатись, котрі епископа потрібують.

„Не в силї витолкувати —

собі — Митрополит — „длячого як раз сего року взросло занепокоєне“, бо не думає, „щоби на загальне мнїне могли вплинути голоси, поміщені в декотрих ам. часописях, котрі вже від давна заняли становиско вирост вороже для церкви і віри. То певне, що від літ не було хвилї, в котрій би ся справа лучше стояла, як в тім роцї“!

Страх, богато сказано! Певно, що вдоволений statu quo, не догляне причини невдоволеня. Оно-ж річ проста! Назбирайте богато пального матеріялу, то він на соньци і від простого шкла

займеть ся. Коли вітер повіє в колосисте збіже з одного боку то не всьо від разу клонить ся під напором вітру але поволи.

Клясичною видасьь нам повисша арґументация того, що стоїть на вершку рускої церкви. „Певно есть, що від літ не було хвилї (кілько літ 300 чи 15?) в котрій би ся справа стояла лучше“.. але длячого як раз сего року взросло занепокоєнє? Чому не два — пять літ скорше або пізнїйше? Чей причини не ма! Голоси в Американьских часописях? Їм не вірте, они заняли вирост вороже (докази де?) становиско для церкви і віри вже від давна. Тих кілька безсовістних попів, котрі попсували пляни і скомпромітували справу, не могли вплинути на загальне занепокоєнє. — Отже виходить таке: Занепокоєнє есть, причини нема, бо й давнїйше не було лїпше, отже чого хочете ненаїсні Русини? Арґументация гідна галицкого шляхоцко-станчиківского публїциста, а нїколи руского Митрополита.

.....„Від літ не було хвилї, в котрій би ся справа лучше стояла, як в тім роцї“ — повторяємо ще раз і незнаємо, чи маємо подивляти таність слів у таких достойників чи легкодушне маловаженє суспільности? Цїла руска (гр. кат.) суспільність так в краю як і за океаном бурить ся за найменшим порушенєм шнурка римо-кат.

політики і бажає, щоб та осьвячена літами хвиля вже раз пукла, а ту нам кажуть: почкайте дурні, не спішіть так, ви на тім не розумієтесь!

Причини суть!!

Ми не ограничимось на красних фразах, але наведемо факти — факти не від 300 літ, які можна вичитати в кождій історії рускої церкви, але факти з житя Американьских Русинів, щоби колись знов не зібрала охота когось називати се непрактичним і замикати очи фразеольоґією собі і другим.

Ось они, ті факти:

1) Першого нашого сьвященика, о. Воляньского, р. 1885 виклинають римо-кат. власти в Америці тому, що той пішов представитись епископови т. є. виконати акт вірности, поручений єму єго епископом. — А виклинають нїби за те, що жонатий!

2) Римо-кат. власти в Америці неустанно пишуть до Риму, а Рим до Львова, щоби жонатого відкликати. І відкликують нашого жонатого сьвященика р. 1888.

3) Правда з Галичини вже не приходять більше жонаті сьвященики, але за те надсилає їх Угорска Русь подостатком. Отже римо-кат. власть в Америці в клопоті; знов йдуть скарги в Рим, в котрих малюють руских сьвящеників, яко здеморалізованих заволоків і жебраків. В на-

слідок того появляєсь аж два розпорядженя Пропаґанди, котрі подаємо низше, а котрі мали на цїли пригвоздити сьв. Унїю в Америцї раз на все.

І-ший документ:

S. Congregatio de Propaganda fide
Romae, die 10. Maii 1902*]

Eme ac Rme Domine Mi Obsme!

Aliquibus abhinc annis mos invaluit, ut in istas provincias ecclesiasticas sub specie suscipiendi curam fidelium ruthenorum ibidem commorantium concesserint nonnuli sacerdotes ejusdem ritus, qui uxores et liberos secum duxerunt, gravissimum scandalum praebentes incolis non solum catholicis, sed etiam dissidentibus. Cum itaque innotuerit istarum dioecesium Episcopos legitime veritos fuisse quominus ex ministro cleri uxorati Religioni ac disciplinae ecclesiasticae grave detrimentum foret obventurum, haec S. Congregatio quasdam dedit normas opportune servandas. Scilicet litteris diei 1-ae Octobris 1890. datis ad episcopos rutheni ritus praecipit,

a) ut presbyteri uxorati quantocius in proprias dioeceses reverbi adigerentur;

b) ut in posteri nonnisi coelibes mittantur, qui sistere debeant coram Ordinario illius Dioecesis, ad quam pergere exoptant, a quo facultas opportunas implarent, cui sunt omnino subjecti et obedientes.

*) Дата того розпорядженя подана в статї о. Бончевского „Відносини и становище нашої церкви“ в „Діл“ ч. 289—290 і в передмінї своєї до брошури „Назерѣ статутовъ товариства руских церковныхъ громадъ въ Сѣв. Державахъ и Канадѣ“ (Olyphant, 1901) не точна, бо подана після вісток ґазетних.

Nuper vero eidem S. Congregationi allatae sunt litterae quorundam ex memoratis presbyteris, petentium veniam ishic manendi et erectionem Vicariatus Apostolici proprii ritus.

Precor itaque, Te, E-me Domine, ut gratum habeas ceteros praesules istarum regionum per litteras certiores reddere, hanc S. Congregationem nedum recessisse a superius decisis, verum etiam in mandatis dare, ut eadem fideliter observentur, atque ad alios quoscunque ritus orientalis presbyteris applicentur.

Interim Eminentiae Tuae manus humillime deosculor. Eminentiae Tuae devotissimus addictissimus Servus

M. Card. Ledochowski, Praef.

* Andreas, Archiep. Amidan. secretarius.

E-mo Domino Cardinali

Jacobo Gibbons, archiepiscopo Baltimorensi.

Отсе се перве — прозвати можна „майове“ — розпоряджене, яким оховстано св. Унію рускої церкви з Римом в Америці, бо перед тим були лиш норми, не взяті в форми розпоряджeня. А з него видко, що Пропаґанді більше ходило о дісідентів як о гр. кат. — Русинів — уніятів в Америці! Запамятайте собі, Русини! Боялись там в Римі, щоби ваші жонаті сьвященики не були шкандалом для дісідентів! Отсе розпоряджене для Русинів в Спол. Державах є тим, чим „kościółki i kapliczki“ для галицких Русинів.

Се розпоряджене Пропаґанда випередила — як каже 1. Октовра 1890 — нормами до руских владик. А тогди був префектом Пропаґанди не Ледоховскій, але Іоан кард. Сімеоні, котрий за-

питаний, повідомляє дня 10. липня 1891 о тих нормах одного з америк. айришских епископів.*)

Практики айришских епископів і згадані норми так поділали благодатно на руских сьвящеників, що скликають зїзди: до Wilkesbarre, Pa., на котрім був о. Товт (вже яко царославний), — дня 29. жовтня 1891 в Passaic, N. J., — а вкінци 3. грудня 1891 в Hazleton, Pa. (присутних 13 — т. є. всї крім о. Андруховича), на котрім мали ухвалити, що перейдуть на царославіє, слиб важилисъ їх відкликувати.

Ті норми з повизшим „маєвим" розпорядженєм були між иншим головною причиною, що Ам. Русь вперве кликнула: проч з Римом! Правда, той перший клич не був такий голосний, як 10 лїт пізнїйше (р. 1901.) в Гарісбурґ, але за те в наслїдках реальнїйший, бо російскому прав ославію достарчив 2418 Галичан † 4450 Угроросів**) т. є. майже сїм тисяч душ. — А в хвили, коли появилось се розпораджене Пропаґанди, взростає сильно аґітация цареславія між ам. Русинами.

Коли-ж сего розпорядженя нїхто не пробував виконувати, коли жонатих сьвящеників не відкликано, ба коли навіть самі кат. епископи

*) „Руске слово" (о. Андруховича) ч. 31. р. 1891. де є переклад повідомленя префекта в коротькости Ч. прот. Пропаґанди ч. 929 per gli affari di rito orientale.

**) Календарь православного общества взаимопомощи въ Ам. Штатахъ на г. 1901, стр. XXVI.

ломали се розпоряджене, приймаючи жонатих під свою опіку (юрисдикцию), коли они записали їм маєтки церковні, то тогдішна Ам. Русь стала трохи успокоюватись. Вскорі забула о грозячім нещастю, житє поплило давним руслом, ба навіть зачала ширитись думка, що повисше розпоряджене вже вбите.

Не так думали ті, що ведуть політику римокат. церкви. Майового розпорядженя не виконали, бо не були в силї і не було варта, але єго не відкликано, отже стояло на папери нїби з вартостю і без вартости, яку мож було використати в кождій хвили. Що воно так було, то маєте доказ:

Документ II.:

Apostolic Delegation

Un. St. of Am. № 6589

Washington, D. C. August 6. 1898.

Rt. Rev. Dear Sir:

In replay to your letter of August 31. I would say that so far as concern the bringing of a married Greek priest to this country the instruction of the S. Congregation of Propaganda of April 12. 1894. provides distinctly for this case. It says: „Huic porro malo (unauthorited mendicancy)*) opportunum volens affere re-

*) Слухайте: Huic mallo обяснено в Апостольскім делєзацтві в Вашінгтоні, (а тим самим в Пропаґанді так думали, бо видко було донесено) unautorized mendicancy т. є. недозволене жебрацтво, якого допускались рускі нїби священники. А хто в тім винен, чи не римо-кат. біскупи?

medium eadem S. Conr., SSmo D. V. propante, nuper ad praelatos Orientalis ritus lateras dedit, quibus eisdam praescripsit ne, absque praevia licentia Ordinarii loci ad quem sacerdotes dictum in finem (i. e. praebere fidelibus suae gentis spirituale auxilium) designentur qui coelibes aut vidui esse debent, ne ipsi discedant, quin prius huic S. Congregationi in scriptis declaraverint ad quam dioecesim pergere velint, ut inibi domicilium constituant atque licentiam ab eadem S. Congregatione in singulis casibus obtineant; ut, obtenta, ipsi sistant coram dicto Ordinario, cujus jurisdictioni subesse debent, atque ab eo petant obtineantque necessarias facultates sacra peragendi, eidem exhibendo una cum memorata licentia literas discessoriales proprii Antistitis a R. P. D. Nuntio vel Delegato Apostolico comprobatas: firma tamen manente prohibitione eleemosynas absque debita facultate colligendi; quod si secus fiat, iidem sacerdotes ad sacrum exercendum ministerium admittantur".

This instruction also provides for the matters referred to in the latter part of your letter. In fact, the whole aspect of the question of oriental priests in this country seems to be fully and effectively considered in the above instruction, and it is hard to see how the St. Cong. could do more in the matter. If the Bishops

would only strictly adhere to this instruction much trouble would be avertet.

With sentiments of highest esteem and fraternal charity, I remain for the Mt. Rev. A. Delegate, Most faithfully yours in Xt.

D. Sbarretti — auditor
Rt. Rev. M. J. Hoban. D. D.*)
Co—adj. Bishop of Scranton.

Се друге розпоряджене Пропаґанди з 1894 р., про котре Русини нічого не знали, було як раз видане тогди, коли Ам. Русини зачинали думати, що перше з р. 1892 розпоряджене Пропаґанди остало лиш на папери. Тим часом оно доповнює перше розпоряджене. Підчас коли після маєвого розпорядженя руский чи взагалі гр. кат. обряду сьвященик мав двох епископів — одного гр. кат. в краю а другого рим. кат. в Америці, то після другого розпорядженя вже тої аномалії не ма. По просто руский чи взагалі гр. кат. сьвященик може прийти в Америку, коли того зажадає дотичний рим. кат. епископ з Америки через Пропаґанду. Тоді доперва кан-

*) Повисші оба документи пощастилось нам дістати в часі Олифантского процесу. Бішоп Гобен сьвідчив ся ними, що має абсолютну власть і над рускими сьвящениками. Те друге розпоряджене з 12. цьвітня 1894. з якого головну часть вписує Ап. Делеґат в Вашінтоні для бішопа Гобен з Скрентон аж в р. 1898, не було нідe друковане: навіть в „Analecta Romana" ні, тілько зазадане в „American Eccl. Rewiew" при опубликованю аналїточного розпорядженя Пропаґанди з 1. мая 1897. Судія в Скрентон не приняв сего другого розпорядженя, яко непоходячого від автентичної власти.

дидат на місионара для свого народу за морем бере цілковите звільнене зі своєї диецезиї і за позволенем Пропаґанди йіде в Америку. Розумно!? Значить всю власть над Русинами віддали латинникам. Так подбали о Унію в Америці ті, котрі — після слів Митрополита — „не жичливо не відносились до наших справ, а радше загальний напрям був противний“ — т. є. дбали ліпше як самі Русини. Видно!! А щоби maluro, під котрим они блаженні розуміли „неуправнене жебрацтво т. є. колектоване на рускі сьв. доми божі і жертви за треби, не йшли в кишені якихсь жонатих жебраків — невірних „Ґрікє“, але щоби оставали в кишенях римо-католицких безвластників, то кождий піп гр. кат. обр. повинен постаратись о „пас“ на жебрацтво!

Ті два документи як раз сьвідчать, готов повісти львівский гр. кат. обр. Митрополит. — що Прапаґанда не завинила, що не було причини до занепокоєня!

4) Поступоване і заховане ся римо-кат. властий і безвластників в Америці взглядом Русинів і руского обряду було таке, що обурювало до крайности не лиш Русина, але навіть кождого иншої віри. Цілому сьвітови знане добре безчельно аґресивне поступоване католицкого клиру взглядом не-католиків. Русини в Галичині мають добру практику, де приміром поль

ский піп безкарно більше допече, як всї власти, почавши від Пропаґанди а скінчивши на деканах. А чому? Бо такий дух віє звідтам — ultra montes! — Таке саме і за морями!

Щоб хто не закинув нам, що воюємо фразами, то наведемо пару фактів, яких кождий наш сьвященик в Америцї знає цїлу купу з власного житя. Ось они:

а) римо-кат. власти не позволяли нашим сьвященикам душпастирствовати поза своєю громадою. До других місцевостий они могли йти (де не ма попа) аж тогди, коли того зажадає кат. піп. Сли б се трафилось в иншій диецезиї, то треба осібного позволеня еписк па о попа. Трафлялось приміром таке, що епископ позволив прийти з духовним кормом гр. католикам, а кат. піп не позволив, або навіть арештував руского сьвященика за псуте бізнесу. — б) Римо-кат. епископи, маючи нїби юрисдикцию і над гр. кат. сьвящениками, ограничували власть сьвящеників — приміром: позваляли правити службу божу, сповідати і причащати, а вже хрестити і слюб давати та взагалї всї инші обовязки душпастирскі заказували або приміром позваляли хрестити, а миропомазувати вже нї. — в) Римо-кат. епископи давали юрисдикцию лиш на пару місяців, а опісля знов казали приходити просити. — г) Рим.-кат. епископи казали, щоби руский сьвященик звернув наго-

роду за треби лат. попови, в котрого парафії ті Русини мешкали, хоть прийшли они до рускої церкви. — д) Р. кат. епископи жадали, щоби рускі церкви інкорпорувати т. є. записувати на них, щоби платити ріжні диецезальні податки і т. д.

Тих примірів моглиб ми навести цілу купу. А они як раз доказують, що не було причини до невдоволеня. Що-ж они — бідаки тому винні, що там в Римі так подбали о Унію? Они знають свій бізнес. Латиньскі попи безвластники — розуміесь — невинні цілковито! Отже хто завинив? Завинив невдоволений Русин-уніят, що не мав на стілько совісти приглянути до того права з безвглядною улеглостию і точностию", — як каже Митрополит.

5) Пропаґанда видає 1. мая 1897. нове розпоряджене*), яке подаємо в перекладі:

„Декрет сьв. Конґреґациї для розширеня віри для справ обряду всхідного. Римска церква апостольскою милостю і найвисшою властию своєю щиро постаралась о те, щоби права сьвящеників і вірних охоронити і скріпити. Проте узнала (!?) власть всхідних народів, живучих в північній Америці, виконувати свій власний обряд і заразом поручила їм цілковито піддати ся латиньским ординаріятам. По установленю для них тих двох условій, особливо

*) Ам. „Свобода" ч. 117—8. р 1902.

в несьлїдних роках видало многі і хосенні норми, котрими причинила ся (?) до добра вірних і побожности. Однак сумно есть, що не мало всхідних людий задля браку (!!) сьвящеників їх власного обряду позістають позбавлені духовної помочи. Задля того, щоби можна помочи їх потребам, сьв. Конґреґация спонукана просьбами многих епископів (!) при задержаню сили приписів містячих ся в обіжниках з д. 3. октовра 1890. і 12. апріля 1894., особливо що до висиланя до Америки достойних і безженних сьвящеників і що до їх підданя ся лат. епископам, видала ті 3 декрети за потвердженем найсьв. Отця:

а) позваляє ся вірним всхідним народам, живучим в півн. Америцї держати ся лат. обряду, однак вільно їм назад вернути до свого обряду, коли вернуть до краю.

б) всхідним народам, що стало і дїйсно мешкають в півн. Америцї не позваляє ся переходити на обряд латиньский, хиба дістануть на се позволенє від Папи в кождім поодинокім випадку.

в) в церковних провінциях півн. Америки, в котрих много есть вірних обряду руского, архиепископ кождої провінциї порадивши ся з своїми суфраґанами має вибрати руского сьвященика безженного і спосібного, (!!) а еслиб такого на було, то призначити латинь-

ского, знаючого обряд (!?) руский, котрий має чувати і управлятн народом і сьвящениками сего обряду, однак ві всім за згодою епископа місцевого, котрий після свого осуду може дати єму „facultates“, котрі має виконувати о Господї.

Нїхто не має сему супротивлятись.

Дано в Римі в Палатї сьв. Конґреґациї в маю 1897.

Мєчислав кард. Лєдоховскі. Преф.
Aloisius Veccia. секр.

Сим розпорядженем зроблено крок дальше. Так як ґанґрена поступає поволи і певно, так поступають для добра нашого. З браку (заказу) руских сьвящеників вільно відбувати практики в лат. обрядї і вернути на свій обряд, єли схочуть. Для управи народом і сьвящениками маєсь вибрати безженний і спосібний сьвященик, а де такого нема, то лат. сьвященик. Отже контролю над нами віддано лат. попови. Добре хоть, що лат. епископи сего розпорядженя не виконали, крім одного архиєпископа Нюйорского, котрий заіменував такого пана для Русинів в своїй дієцезиї лат. попа, хоть були і рускі безженні сьвященики під рукою.

Се сталось тогди, коли ам. Русини зачали думати знов о поліпшеню відносин рускої церкви, коли були певні, що розпорядженя не мають жадної сили.

6) З Канади надходять вісти, що тамошні рим.-кат. власти застосовують до тамошних Русинів всї розпорядженя Пропаґанди, які були видані для Русинів в Спол. Державах.

7) Розпорядженє Пропаґанди для бразилїйских Русинів з 1. сентемвра 1899*), про котре і єго наслїдки Русини в Спол. Державах довідались припадково з листу одного о. Василїянина, який був опубликований**).

Поражаючі наслїдки сего розпорядженя викликали у всїх Русинів не занепокоєнє але огірченє і отворило очи неодному на поступованє і полїтику католицкої церкви, яку провадить Пропаґанда.

Бразилїя майже виключно католицка, отже ворожий виступ кат. духовеньства проти Русинів-унїятів (протестантів боять ся) і ефанатизований бразилїєць довели до того, що полялась руска кров за Унїю, обороняючи єї перед спільниками!

Може бути, що:

„Curandum est, ut ante matrimonii celebrationem sponsi inter se conveniant de universa prole educatione in ritu, qui proprius est Ecclesiarum Brasiliae, id est latino ritu... видасть ся комусь свободою до захованя конкордиї, але наслїдки того „curandum“ кличуть до неба о пімсту! А рус-

*) „Дїло“ ч. 187, р. 1902 Посланіє Шептицкого.

**) „Календар Р. Н. С. на р. 1902. „Свобода“ і „Дїло“

кий Митрополит хоть би тілько гр. кат. обряду не сьміє і не має права так говорити і казати: „не годенъ собі витолкувати“ нема причини!

8) Римо-кат. „біпопам“ віддано цілковиту власть над всіми гр. католиками. Громади орґанізують ся. Більше півсотки самих руских сьвящеників прийшло з Галичини і Угорщини до Сп. Держав, але жадного з них не спровадили „біпопи“! Противно они їх переслідують, а собі приймають з цареславія або сьвятять самі моральних калїк*).

Таке поступоване коронованого „палитиненa“) римо-кат. обряду ясне і об'яснень не потрібує. Се те саме „curandum est... для Русинів в Спол. Державах, що й в Бразилії! А митрополит Шептицкий каже: „вину складати на конґреґацию розширеня віри, чи на латиньских епископів в Америці єсть що найменше легкодушним судженєм в справі, котрої ся не знає“!

В такім разі — очевидно — годі доглупатись причин невдоволеня.

---

1) Отъ недавнїй біпопъ Гебер з Scranton, Pa. приняв з цареславія нїсого Б. зотрив в краю скінчив дві гімн. класи, в Америці кілька лїт практикував по ріжних закутках, доки опісля звичив ся на цареславного батюшку в протягу двох лїт, щоби прийти на лоно руско-унїцкої церкви. Другого такого кандидата тоже русина з Угорщини, вже жонатого і обременного наслїдниками, висьвячує той сам біпопъ по кілька місячних студіях в ам. семинариї 14 годинним приготованю з руского обряду одним не певної вартости о. мадяроном.

*) політикер.

9) Латиньскі епископи кождий акт гречности зі сторони руских і взагалї гр. кат. сьвященників уважали за офіцияльний акт. Приміром: представленє ся, приниманє запрошень на конференциї (але тілько запрошень, бо особисто нїхто не брав участи), мовчанє на білї*) для підмоги епископа і т. д. уважають доказами підляглости їх юрисдикциї, хоть наївний Русин з того сьміяв ся. Навіть повтягали наших сьвящеників до своїх „directory" (шематизм нїби).

10) Хтоб важив ся тим формальностям (по нашому — а по їхньому справам великої ваги) спротивитись, того виклинають. На тій підставі виклинає 24. лютого 1902. бішоп Гобен з Scranton, Pa. о. І. Ардана з Olyphant, Pa., котрий запротестував проти таких практик і зажадав вимазаня свого імени з „directory" єго дієцезиї.

І так як нашого першого сьвященика, о. Воляньского виклинаючи, з полїтики збрехали, так й в тім випадку бішоп Гобен виручив ся брехнею, кажучи, що виклинає за ширенє анархізму!**) Horrendum! Видко, що з полїтики збрехати достойникови церкви лекше, як на правду

*) візваня до заплати.

**) Та анархістична нїби статя — на основі науки Христа в „Свободѣ" була друкована 8 місяцїв перед тим і бішоп нич не казав, хоть дістав аж 2 англ. переводи від пресвященного протопрєса, — сьвященика гр. кат. обряду з III і невіменованого мадярского вікарія та ковлуна.

Той сам бішоп виклят трошки пізнїйше того самого року не трох сьвіцких людей при церкві св. Йоана Хрест. в Scranton, Pa. А ті виклятя будуть колись також доказами їх власти над нами.

відповісти правдою. — А ти, Русине, думай і мовчи, але не важ ся кричати: мені кривда, бо навіть твій митрополит каже: не ма причин!

Отже причин не ма! Так каже львівский митрополит, ґраф Шептицкий. „Від літ... не було лучше...“. отже гірше, бо надійшов час, що ціла руска провінция занепокоїлась, а Русини за морем вдруге крикнули: проч з Римом! — А вчені повідають: нічо на сьвіті не діесь без причини.

Незавидна хвальба — делїкатна брехня — паньска обіцянка.

„Поминаючи вже успішну і обильну працю нашого місіонаря, — каже Митрополит, — „де доси не було жадного сьвященика, зроблено сего року перший крок наперед в справі унормованя відносин нашої американьскої церкви через рішене, що всіми справами церквей руских в Канаді і Спол. Державах мають занятись осібні до Америки вислані візитатори. В порозуміню Престола Апостольского з правительством австрийским, котре було речником сеї справи, єсть назначений для Канади візитатор з нашої церковної провінциї, а для Спол. Держав сьвященик з одної з епархій угорских“.

Шкода, що Митрополит так мовчки покинув ту „успішну і обильну працю“ свого мі-

сіонаря*). Ми єї знаємо з иншого боку, отже вартаб про се знати для виданя безсторонного осуду єго місіонарскої діяльности.

Від смерти бл. п. кард. С. Сембратовича, — котрий по силам дбав о руску церкву в Америці, боронив єї справ, вспомагав матеріяльно (без хвальби) і зробив для неї дуже богато, — не вислано до Америки анї одного священика! Противно нам пораджено слухати тих, що тримають ніж коло горла наших святих справ. Першим священиком, котрого вислано по смерти кард. Сембратовича єсть сей восхвалений місіонар. Але хвалитись не ма чим так дуже, коли зважимо, що сего місіонаря вислано не на довголітні жаданя народу, але на прозьбу французких патрів і то тогди, коли вже значне число Русинів перейшло на цареславіє. Ся хвальба вийде незавидною.

Богом а правдою, то таки й перед тим першим місіонаром митр. Шептицкого були рускі священики. Гадаєте, що „доси не було жадного?" Були: 1. о. Н. Дмитрів об'їхав всї кольонії канадийских Русинів; 2. о. П. Тимкевич перебув там майже рік, висланий Пропаґандою; 3. фал-

*) Той місіонар о. Жолдак. Коли еп. А. Шептицкий вступив на трон митрополичий, то галицкі священики вислали з Америки письмо, в якім представлено положенє рускої церкви. — Замість відповіди доповів нам о. Ж., що письмо писане за остро і не на урядовім папери! Доперва десь пізнійше чи не на представленє о. Ж. — ми дістали відповідь „паньске нищо", — що — мовляв — добро ваших справ лежить нам на серци.

шивий владика-Василіянин, о. Д. Ф. Поливка, апостольский місіонар, перебув 2 місяці, висланий також Пропаґандою; 4. о. І. Заклиньский пробуває більше двох літ й доси в Канаді, поїхавши на власну руку. О роботі тих 4 священиків (жадних?) говорити ту не місце, але з жадного з них не мали тілько радости Куляві*) Французи і царославні, як з о. Ж. Они навіть хвалились, що сам митрополит з ними!

Однак не журіть ся Русини! Наша руска церква в Америці не пропаде! Доси ніхто нич не робив! А „сего року зроблено перший крок наперед в справі нашої (?) американьскої церкви“:

Славно! Най жиють наші!...

Га-гов, брате, не скачи! Спитай!... Що такого?

Ті, що дбають о нас лучше, як ми самі, повзяли „рішене, що всіми справами церквей руских в Канаді і Спол. Державах мають заняти ся осібні... візитатори“:

Що — що? Візитатори? Таж „від кількох літ стараємо ся о викаріяти, а з часом епископства“, а ту на маєш... візитатори! Не кривись Русине! Візитатор то не той, про котрого круг діланя вичитаєш між властями церкви; се спеціяльний візитатор „для всіх справ руских церквей в Канаді і Спол. Державах“:

*) Куляві — є польскі попи.

„Речником сеї справи“ було австрійске правительство. Ми додамо, австрійске і мадярске. Дякуємо вам, високі правительства! Щож маємо робити, коли наші доперва забирають ся до опреділюваня непрактичностий!

Отсе наші славні власти!

Що принесе сей перший крок, покаже будучність! А вона сумна — дуже сумна!

„Не надійтесь на князів сьвіта, синів чоловічих, в них бо не ма спасенія“, читаємо в св. письмі.

Візитатор.

З ласки мадярского ряду Русини в Спол. Державах мають візитатора, котрий — як повідає Словак — „už nečinkuje“ від давна, добре оплачуваний своїм рядом а мадярский ряд має конзуля в реверенді (Словаки кажуть: жандарма в реверенді), якого мадярскому правительству вже давно треба було мати в Америці. Візитатор рускої провінциї*) ще не обняв урядованя серед канадійских прерій, бо австрійске правительство — як fama fert — спромоглось ледви на шифкарту, якої ще не замовлено.

„Для нас булоби рішучо ліпше“ (чи не кпини?) — повідає Митрополит — „як би ві

*) Коли та брошура вже пішла до друку, то до Канади в жовтни б. р. поїхали о. Жолдак, три оо. Василіяни-місіонарі під проводом о. П. Філяса і 4 служебниці. О. Жолдак має стати нїби візитатором на Канаду.

зитатором в Спол. Державах був зістав оден з наших священиків; коли однак зважить ся, що руских сьвящеників в Америцї есть 49 (після нашої рахуби більше), а з того 12 з Галичини а 37 з Угорщини, не можна дивуватись, що стало ся так, як стало ся. Голос Угорщини в нашій монархії есть як звісно дуже важним!" Даруйте, але такої арґументациї ми не годні назвати инакше як туманенем тих, що не знають ся на красках. Незнаючий обставин, певно подумає собі, що Угорска Русь десь що найменше 3 рази більша від Галицкої Руси, коли була в станї вислати три рази більше сьвящеників. А сли не більша, то певно, що там лїпше дбають о свою церкву за морем, або що найменше там збуває на сьвящениках. Тим часом так не є! А хтож завинив, що так є, як є? Чи не наші церковні власти? Таж Галицка Русь 7 разів більша, сьвящеників має незмірно більше і подостатком. Отже хто ту завинив, свої чи не свої? Чиж се не непростима провина байдужности та легковаженя так донеслої для цїлого народу в насьлїдках справи?

Правда, ми знаходимо великопаньске excuse: „голос Угорщини в нашій монархії есть як звісно дуже важним." Так, в монархії; але чи голос угорского правительства, котре гнете Русинів, винародовлює, впроваджує мадярску мову в руске богослуженє і т. д., повинно мати в Ри-

мі більший голос, як Митрополит рускої провінциї з епископами, сьвященьством і більше чим 3 міліоновим населенем? Се оправдане Митрополита робить таке саме вражіне на читача, як се оповідане з переданя француской революциї: Йіхав маґнат і вмисне казав нагнати коні на діти, що бавились на дорозї. Діти потратовані, зробивсь крик, повибігали матери, а маґнат каже: щож я тому винен, що колеса переїхали дітей, і діти мусять вмирати? — тай поїхав далї.

З того виходить, що всюда так і в Римі дають всьо потрібне не тому, що забираесь до чолобитя, але тому що свого домагаесь і о своє боресь! Так й сим разом не вперве вже Русинів в Спол. Державах віддано на поталу їх церковних і національних гнобителїв, а рускій провінциї кинено образок. Чей ту тих кілька попів не завинили, що мадярске правительство поставлено репрезентантом і речником всїх австрійских Русинів. Ага, лежить вам добро Руси на серци, а сильні сьвіта сего знають тілько сильних. Так-так, де ходить о важні справи, там наші власти усувають ся або сидять тихо, а опісля викручують ся соломою, щоби по геройски китути каменем на своїх. Не так дбають инші, от хотьби Мадяри. Сего факту історія ам. рускої церкви не забуде! Таж Угорщина, котра до наших справ доси не мішалась, сим разом вмішалась не тому, що она Угорщина, але тому,

що она своїх виходців підпирала і підпирає і через те сьвящеників звідтам більше. Одинокою просьбою ам. Русинів до Митрополита вічно було: дайте нам сьвящеників! Але й сего нам не дано, а днесь.... Угорщини вина! Мадярский візитатор гр. кат. обряду є. А митр. А. Шептицкий стараєсь в нас вмовити, що так як стало ся, то не кривда нам. Митрополит каже: „Принцип, на котрім опираємо ся в взглядах гіерархічних, єсть очевидно не ріжниця народностей, а ріжниця обрядів.“ Ми не кажемо, щоби сей принцип був фалшивий, противно — він правдивий в теориї, але ми питаємо: чи чув хто, щоби коли так говорив який польский або німецкий владика до свого клеру і пастви? Правда, церков соборна одна, а хоть в ній суть народности того самого обряду, то чомусь не могуть погодитись — приміром: Німці з Чехами, Русини з Румунами, Італійці з Німцями і т. д. Подібних принципів ми вже чули богато від Поляків, Москалів, Мадярів і инших наших приятелів, але щоби такими фразами мав нас годувати наш Митрополит, а себе викручувати від всякої одвічальности, се тяжкий гріх против руского народу, котрий національно доперва пробуджуєсь. Зрештою, чому Німцям не накидують за гіерархів Французів, Французам Испанців і т. д. А Русин, котрий навіть обрядом ріжнить ся, має числитись з тякими убійчими

принципами? Русинам, як ми сказали висше, не ходить лиш о сам обряд. Нарешті — як Митрополит каже: „Русинів угорских і нас ділить не народність, а лиш поняте тої самої народности.“ Господи, яке се красне степеноване, якого не повстидаєсь і gente Ruthenus natione Polonus і москвофіл і мадярон і всякий перекінчик. Справдішна фільозофія! Ще готовоєь дійти до заключеня, що Галицка Русь повинна пійти на науку на Угорщину. Крути-верти, а діра все на верха!

Колиґ вже бесіда за візитатора, то належить повісти більше.

Фактом єсть, що візитатора Русинам до Спол. Держав вистарав ся і прислав мадярский ряд. Пропаґанда відіграла в тім ролю майже ніякову. — На старанє мадярского ряду бл. п. Ледоховский виставив цидулку, в якій дав мадярскому висланикови титул візитатора. Що той візитатор має робити, який єго круг діланя і т. д. о тім ніхто не знає. Навіть сам візитатор не знає, крім сего, що єго вислала „країна“, — як сам повів. — єго приходу і кругу діланя в Америці ніхто не оголосив. От прийшов собі мадярский висланник в реверенді і на тім конець, котрий — сли схоче в котрійсь з дієцезий латиньских щось робити — мусить представитись дотичному епископови.

Коли рознеслась вість, що приїде візитатор, то самі головнійші мадярони вдарили на ґвалт: Як то може бути, щоби їм насилано якогось ґрінора (новика), коли суть старі і сьвідомі мадярони!*) Колиж візитатор прийшов, то ті самі крикуни перші прийшли з поклоном, бо довідались, що в тім діло з правительством. А правительство очевидно не вислало чоловіка від паради, але вибрало собі такого, на якого може рахувати. Отже наші крикуни змінили тактику, візитатора перетягнули на свою сторону, зробили его покровителем своеї політики і стали по гуньски виконувати свої пляни.

Візитатор скликує збори сьвящеників,**) на котрих поводить ся по епископски; его обвозять по деяких парохіях і величають апостолом, а він бідачиско оголомшений кадилами також говорить о добрі, яке ему лежить на серци, хоть се не перешкодило ему небавом в Cleveland, Ohio молитись з Мадярами до „мадярского Бога“!

Ся комедія мадярского висланника довго не тревала. Незнане відносин, нетакт і самолюбство візитатора, те, що попав в сіти мадяронів і став жертвою унґарско-москвофільскої політики гр. к.

*) Диви численні статї о. К. Л. в „Ам. Русс. Вѣстнику“ і о. І. С. в „Sloveuski American“ з р. б., якого видає по словацки шайка мадяронів.

**) Галицких сьвящеників не запрошує анї разу, бо над ними він не чувсь в власти. Доперва на однім з мадяроньских соборчиків, мав вислати просьбу до Митрополита, якою мав просити о власть і над галицкими сьвящениками. Так повідають самі они.

обр., дальше польоване на епископство; ворожий виступ Словаків та инших, вкінци атентат на „Соєдиненіє“, — зробили се, що штучний авреоль візитатора злетів, а остав тільки угорский піп — пряшівский канонік і якийсь ще там сам для себе „Apatkanonok“.

Показалось, що візитатор — Андрей Годобай неспосібний до тої місиї, якої потрібує мадярский ряд. Мадярский ряд вислав єго яко конзуля в реверенді, щоби спинив москвофільство, щоби був тараном проти будячого ся національного духа у Руснаків і Словаків, щоби підніс національну ідею Мадярів в церкві, — а той візитатор разом з унґарскими; галицкими москвофілами (они звуть себе Славянами!) заходять ся коло будови епископскої резиденциї.*)

Сподіватись треба, що та комедія вскорі закінчить ся цілком, а для рускої церкви в Америці принесе лиш шкоду! Зазначимо, що до такої шпіоньскої роботи дасть ся ужити лиш виродок. Весь нарід зі сьвященьством хоче епископа, а ту на вільній земли мають слухати мадярского шпіона в реверенді, котрого впливом думають покористуватись на горі сьв. Юра у Львові.

---

*) Коло Scranton, Pa. закупив візитатор за 20 тисяч долярів паруейкрову посілість з домом і там сидить.

Пророцтва Матильди.

„Хоч назначений візитатор єсть угорским Русином, і длятого могли би єго наші сьвященики в Америці підозрівати о тенденциї мадяризованя наших людий, не мають однак найменшої причини підозрівати єго о тенденциї лятинїзациї. Але і тенденция мадяризованя в Америці не єсть так страшна, бо й мадярскі Русини на ґрунті американьскім отрясають ся з впливів мадярских і стають більше Славянами“.

Так пророкує за кимсь Митрополит Шептицкий, Шкода, що візитатор того не чує, він певно подякував би сердечно за так сьвітлу оборону, а мадярский ряд тоже. Ми однак зі взгляду на становище і відношеня, серед яких живемо, назвемо сей уступ тілько пророцтвом.

Наші сьвященики не потребують нікого підозрівати, хоть вийшли з під такого режіму, де вічно підозрівають, слїдять, перекручують, інсинуують і бють тай плакати не дають. Наші сьвященики в Америці вже отряслись з впливів „c. k. narodowego rządu“. Тут по дїлах пізнають чоловіка і дїла осуджують, бо до підозріваня треба злоби. Митрополит повинен памятати на моральний параґраф: „nemo praesumitur malus, nisi probatur“. Се „malus“ ту можна приложити до візитатора і мадяронів, до мадяризациї і лятинїза-

ції о стілько, о скілько они суть лихом для нашої народности.

Мадяризациї не боїмось. Не прилипло мадярство до нашого хлопа за Карпатами, не прилипне і в Америці. Мадяризация вчепилась інтеліґенції, т. зв. мадяронів, котрі прибули до Америки і хочуть зажити житєм мадярских маґнатів. Ні народність, ні народні справи, ні руска мова і житє, ні справи церковні їх не обходять, а обряд становить головне жерело житя. Се моральна гниль, якаб хотіла тримати хлопа за дійну корову, не даючи єї паші, а триманєм з далека, щоб не пізнав ся на їх „духовническом стані“. І їх ми не боїмось, хоть їх в троє більше, бо они до жадної роботи більше не спосібні, як тілько до інтриґ і доносів.

Рівнож підозрівати візитатора о мадяризацию глупо, хоть він чистої крови мадярон.

Але до чого ось доводять мадярони: они своїм мадяроньством відпихають від себе нарід, а тим самим убивають єго живцем. Народ хоче жити і поживи; свої не дають, отже спішить до Словаків і стає з часом Словаком, винародовлюючись зовсім, привикаючи до латанізациї. Вплив словацтва так сильний, що навіть поїдає галицких Русинів, розтрясених між ними. Кожда словацка орґанізация числить по половині Руснаків.

Митрополита хтось в блуд ввів, коли каже, що Русини отрясають ся з впливів мадярских і „стають більше Славянами“: Радуй ся Русе! А се що за диво? Чи Митрополит знає, хто в Америці ще торочить про славяньство? — Недоварені москвофіли, деякі цареславні і мадярони тай більша часть словацкої інтеліґенциї, для котрих славяньство, властиво москвофільский панслявізм, есть плащиком їх підступних і підлих плянів. Для нас Русинів всї Славяне милі, але щоб ми мали зречись своєї народности, щоби стати панславами, се більше як підло. Тай зацитьковане Митрополита не лучше, яким поставив себе на рівнї з москвофільскою культурною нуждою. Най вже Митрополит собі буде славянином, ми ему не завидуєм тої спілки, але ми нашої народної ідеї не зречемось до смерти.

Лятинїзациї ми боїмось о стілько о скілько Русинки стають Словаками, з початку гр.-католиками а опісля вже чистими католиками. А що візитатор послугуєсь латиньством, щоби дійти до своєї цїли, то на се суть факти, отже не потрібуємо его підозрівати о лятинїзацию. Ось они: 1. візитатор уживає інфули і з нею парадує по костелах; 2. мадярский візитатор гр. к. обряду в латиньскій інфулї був присутним, коли висьвячував в костелї латиньский бішоп Русина на попа, і хоть крім него там ще було трох инших угорских сьвящеників а в самім Scranton

єсть дві рускі церкві то біпоп запричащав оплатком. Се не лятинізация, а лиш бременне уніяцтво, яке нам чести не приносить!?

Золота рада.

„Дорога, котрою ми могли би з часєм дійти до самостійного епископства, була бя як раз заховати звязь з теперішним візитатором і старати ся ужити єго впливу для піднесеня наших справ в Америці. Бо того по нім надіємо ся (!!?), що буде рішучим речником всїх справ нашого обряду, як взагалї всї рускі сьвященики на Угорщинї дбають о обряд певно (!?) не менше як ми.“

Так радить ам. Русинам митрополит Шептицкий. Золота рада! Але посьлїдним ослом назвалиб ми того, хтоби послухав тої ради, опертої на самих припущенях. Шкода, що Митрополит не сказав, як ту звязь заховати, який то вплив візитатора і т. д. Між нами Русинами а мадярским візитатором доси не було жадної звязи, отже як заховати теє, чого не було? Се штука не аби яка! Зрештою візитатор не уважав за потрібне навязувати які будь зносини з нами, тож не ма дурних самовільно пхати пальцї під прасу. Кождий руский сьвященик в Америцї має більший вплив від візитатора, отже уживати єго впливу, якого не має, до піднесеня наших

справ в Америцї, може говорити лиш той. що о наших відносинах не має понятя.

Доси ми належали під лат. ам. епископів і належимо формально дальше, бо дотичних розпоряджень не відкликано. Ми протестували проти тих розпоряджень, бо уважаємо їх зломанєм Унії рускої церкви з Римом зі сторони Риму. А слиб ми хотїли ужити впливу латиньских ам. владик в Римі, котрі під тим взглядом суть сильнїйші о цїле небо від мадярского правительства з єго візитаторами, то що иншого. Але ми й того не робимо. Відносини не змінились, а ту приходить якийсь візитатор, котрого впливу Митрополитъ радитъ ужити. Як і де? Чи маємо піти до латиньских ам. владик, впасти до ніг, перепросити за дотеперішну непослушність і просити: Сьвятителї, ми вже поправимось; ми узнаємо вас за своїх наставників, але між вами а нами буде посередником отсей змадяризований „gentleman", котрого прислало мадярске правительство? Но, дякуємо за ласку. ми вже будемо при помочи божій стояти о власних силах, а Митрополит най собі возьме сего впливового чоловіка і ще пару мадяронів, котрі тоже дбають о обряд як ми, щоби навчили галицких Русинів мадярского богослуженя, мадярских проповідей, словацького дзиґотаня і поправного „Славяньства!"

Мадярский візитатор, прийшовши в Америку, став покровителем і головним подвижником політики мадяронів — тих самих мадяронів, котрі р. 1891 ухвалили перейти на цареславіє, слиб їх жонатих відкликували. В тім взгляді був взірцем відваги їх собрат, бувший пряшівский „канонїк", а теперішний цареславний протоєрей о. Товг.

О. Т. о тім дещо вже писав, а ще більше оповідає. Приміром каже, що вже всьо пішло благополучно, Петербург згодивсь навіть на епископа, але оглашенні цареславія помикитили і скінчилось на нічім. Ще не перейшли на цареславіє, а вже названий мадярский вікарий, тато галицких москвофілів і т. п. сварились о мітру. Нинї они заїлі католики і підпори візитатора*). Від двох лїт найпідлїйшими способами: інтриґами, буренями по галицких парохіях, доносами, батярскими ґазетками і брошурами нищать галицких сьвящеників — „радикалів"! Навіть пекло не видумає такої підлої тактики! Візитатор з ними! А Митрополит радить ужити єго впливу! Ну, даруйте, за малий доказ добра для Руси і рускої церкви, який лежить вам на серци, тай замалий авторітет непомильности, щоб повірити голим словам.

---

*) Після думки Митрополита.

Повторена брехня. — Suspecti de haeresi.

„Горстка наших сьвящеників в Америці поступила инакше“, — пише митрополит, — (в протиположеню до чого инакше? Чи тому що не хочуть узнати мадярского кулака на вільній земли, чи тому, що не хочуть приложити рук до того, щоби Ам. Русь спіткала доля угорскої Руси?) — „на скликанім вічу всенароднім піддали (?) способом зовсім не церковним (сеж було віче!) під загальну дискусию народа питаня, чи наші люди в Америці мають узнавати, чи ні, догмати віри католицкої що до непогрішимости і супремациї Папи Римского. При дискусиї виражались, як довідуємось зі справозданя „Свободи“ (?) в спосіб так ображаючий Престол Апостольский, що виразно оказали тенденциї єреси і схизми і духа протестантского.

Ваше преосьвященьство, то ви знаєте се зі „Свободи“? Ви милитесь. Се чиста брехня, — повтаряємо в друге, що ніби на згаданім вічу піддавано під дискусию догмати церкви католицкої. О тім нікому не снилось, се не було цілею віча і того не було в Свободі. О „непогрішимости“ ніхто не згадав, отже на що повтаряти брехню в друге? Для викликаня ефекту? Ми вже висше сказали, як то було. Сеж було віче, а не собор вселеньский, самі се признаєте, і хочете, щоби на нім обговорювано догмати способом церковним? Як се все розуміти?

Виходить, що Митрополит перекрутив, подавъ неправду, додав фалшиве заключенє і ще покликуєсь на „Свободу“. Видко, що вплив галицкого ряду, — в якім позасїдали пани, панки, шляхтичі, ґрафи і т. д., котрі вміють накрутити все на своє, — мусить бути дуже великий, коли так сильно відбиваєсь і на гр. кат. Митрополитї! Нїхто нич не може мати проти сего, що владика сповняє свій обовязок, але кождий мусить запротестувати, щоби єго коштом посьмів хтобудь — хотьби владика публично лож ширити! Може бути, що се вільно ґрафови, але не вільно Митрополитї!

Не судїть, щоб вас не суджено, бо якім судом судите, вас судити-муть; і якою мірою міряєте, вам одмірить ся. (Мат. VII. 1–3.).

Не бійтесь, Апост. Престол не образив ся. Таж се дїєсь і повтаряєсь в історії церкви неустанно. Чи-ж Унїя рускої церкви була би, слиб о тім люде не були говорили? Наші предки заключаючи Унїю, вирівнали ріжниці що до віри, але за те застерегли цїлковиту відрубність що до „обряду, дисциплїни і права церковного“ — що признає і сам Митрополит, — і сли люди боронять тої відрубности, домагають ся справедливости, то они оказали “тенденциї ереси і духа протестантского“! Так-так, пан жебрака не знає!

„Може не спостерегли ся“, — заключує Митрополит, — „що таким способом поступованя

стали всї учасники віча або екекомунїковані ipso facto... або найменше... стали Suspecti de heresi".

Ми сего сподївались, маючи на оцї попередні практики з нами, але не дочекались, мимо того що „американьскі Славяне", поручувані Митрополитом, стали те саме трубіти на весь сьвіт і скаржили нас перед кат. владиками. А знаєте, чому не дочекались? — бо „ad suspicionem de heresi necessarium est malum", треба злої волї, а цїлею віча се не було. Charitas non cogitat mala (1. Кор. XIII. 5.), каже сьв. Павло т. є. любов до своєї віри, свого обряду, церкви і своєї народности не могли руководити вічевиків злобою! Слиб всї так підозрівали, як Митрополит, то оставсь би лиш сам Папа і цар московский! За правду нїхто не сьміє гнїватись, але брехнею брудить ся всякий, тим більше, сли она виходить і від такої особи і в так важних справах і в такій формі!

Противно ми спостерегли більше, як сподївали ся. Стало ся таке, чого ми цїлком не сподївались. — Вся жива Русь відізвалась на наш крок; всьо, що дише любовію до свого рідного, подали нам руку симпатиї! О тім знає і Митрополит.

Всї знають, чого ми хочемо, тілько Митрополит не хоче знати і волить забавитись способом москвофілів в інсинуацию: „зачуваю (!?), що се їх поступоване, котрим дали **велике**

згіршене вірному народови, єсть лиш політичним маневром, котрого ціль змусити Престол Апост. до даня того, що бажають.“

Щоби Митрополит не завівсь на своїм нюху чи там слуху, то повинен був тямити: 1) що руску еміґрацию в Спол. Державах творять виключно Лемки, над котрими царює в краю темна москвофільщина, що вздихає до білого царя; — 2) що наші виселенці в Спол. Державах живуть, сходять ся і працюють з ріжними инновірцями, розправляють з ними о справах віри і знають ся на многих теольоґічних тонкостях, які треба в церкві поясняти і виказувати чисту науку Христа; — 3) що наші люди громадами переходять на цареславіє, котре вже постаралось добре змалювати Папу, курії, Рим, Унію і т. д. Отже нарід не згіршив ся, сли не зискав. Противно нарід приняв се радо, кажучи: коб се було скорше сталось, то в нас не булоб релїґійної борби за цареславіє, яка принесла нам величезну шкоду.

Туманити людей, се не згідне з нашим становиском і обовязками. Правда, були такі, що згіршились. А знаєте хто? — Мадяроні, москвофіли, гр. кат. чехи і т. д., одним словом наші „Американьскі Славяне“ — ті самі, що писали скарги до Митрополита, що тамують і опплюють всяку сьвідому роботу хоть би най-

лучшу: Зрештою яке нам до них діло; „ми людей змушати не можемо“, — каже Митрополит, — „ми лиш можемо ширити правду, впливаючи способами Христа.“ — Від початку сьвіта так було і буде, що сли зійшлисъ правда з ложею, пануюча сторона з підданими, сильна сторона з покривдженою, то вивязувалась борба, якою одні гіршились, а другі одушевлялись. Таке водилось з першими християнами, всіми людьми ідеї, навіть самим Ісусом Христом, котрого наукою згіршилось саме найвисше духовеньство, бо она не схлїбляла можним сьвіта сего. — Проте се може і з нами статись, але для нас се байдужним, як нас і наше діло хто назве, — то річ его волї, а сама назва не змінює сути річи. — Що се за маневр, дасть Бог, поживши переконаетесь.

Самостійне епископство. — Крокодилеві сльози. — Москвофільска пожичка.

„Тепер справа утвореня самостійного епископства може легко представити ся справою кількох непевних що до віри і несовісних сьвящеників“ — догадує ся митр. Шептицкий. Славно! Арґументация до позолоти. Смердить „гайдамаччиною і rozbestwioną tłuszczą“, а крім того здраджує, що не знає того, о чім бересь толковати. — Весь нарід жадає епископа, а Митрополит каже: може

представитись справою кількох..... Митрополит не знає (бо не всьо публикуєсь), що в Гарисбурґу було два зйізди: один той, о якім писали часописи, — зйізд делеґатів церковних громад і сьвящеників; — а другий пару тиждніх перед тим, на якім було кільканайцять сьвящеників, хоть не прибули всї галицкі.

Тай чому ті сьвященики непевні і несовістні? Чи сей засуд вже auctoritative? Чи так судить Митрополит? Чи той суд совісний? Чи Митрополит знає, що там в краю жиють батьки, матери, братя, сестри, рідня і широкий круг населеня, котрі знають тих „непевних і несовісних“ з иншого боку? Як важив ся найвисший сторож морали в рускій церкві надужити свого уряду, видаючи такий суд? На яких підставах? Чи такий поступок Митрополита не зачисляєсь до певного роду безчельности? Nemo praesumitur malus nisi probatus! Чи Митрополит знає, що власне ті безсовісні і непевні встримали ширене цареславія, видвигнувши ідею національну? Чи несовісний буде тими справами і в той спосіб заниматись? А в Римі, коли почули наше „Проч з Римом“, то приписали вину Ледсховскому, котрий хотів латати діри дірами! Тілько у Митрополита инакше, у котрого виходить таке: коли нужда гнала наш нарід в Канаду і Бразилію, то панки кричали на аґентів; коли руский хлоп не хотів за 13. сніп робити

але за 9., і застрайкував, то завинили аґітатори; в Америці готово було бути самостійне епископство, бо Митрополит думав о тім вже думати старати ся, але готово бути нічо — бо готово стати справою кількох непевних і несовісних! Ось паньска арґументация тай певно совісна! Sic vos non vobis aratra fertis boves....

Митрополит ще рук не приложив до церковних справ Русинів в Америці (висланє свого alter ego до Канади для Французів не може входити в рахубу), через байдужність віддав Русинів Сп. Держав мадярскому рядови; не постаравсь навіть о відкликанє розпоряджень Пропаґанди, а вже пророкує сухоти в зароді для самостійного епископства. Сьмішно! Ще і проливає сльози! „Можна лиш жалувати, що справа погіршена через поступованє наших (? іронія!) людий, так як вже і давнійше поступованєм наших була кілька разів скомпромітована“.

Тую пісоньку Русини знають вже від давна; єї вічно висьпівують в галицкім парляменті такі панове як Бадені, Лосі, Бобржиньскі і т. д. ціла плеяда короликів-старостів зі своїми прихвостнями. Ви самі завинили; Русини завинили! Митрополит пригадав єї нам, але повинен не забути, що свій хоть попсує, то потрафить й поправити.

Митрополит видав засуд — певно по зрілій розвазі, совісно і на основах християньскої морали та обєктивнім обсудженю фактів, коли пу-

блично сьмів назвати других „непевними що до віри і несовісними сьвящениками“! — Однак щоби припадково ще на повстав у кого сумнів, то Митрополит пожичив собі у москвофілів осикового дерева — інсинуациї, щоби опирчук ані не ворохнув ся. Тим то повідає дальше: „Ті що хоть троха (як ви?) займають ся справами наших виходців, знають о фактах, котрих не хочу прилюдно підносити (чому? ласка!) бо занадто суть сумні і занадто великий встид роблять нам всїм“.

Преосьвященний розмахнули ся! Готово було вийти з жаби щось великаньского, а вийшов той вовк, якого Жид посмерком бачив з далека. На верх з фактами! Няй люде знають, чого мають встидатись. Чи з тими фактами припадком не теє, як в байцї: татуню, я би вам щось сказав! Скажи синцю! — Коли не знаю. До кого ті факти відносять ся? Такий арґумент mutatis mutandis мож приложити до всїх, почавши від паламара а скінчивши на владиках. Щож то за сумні такі фикти, що занадто великий встид приносять і владикам, що й владики мусять встидатись? Та-ж кождий повинен сам за себе встидати ся, а за другого хиба о стілько, о скілько его в тім вина. А сли аж Митрополити мусять встидатись, то хтож тому винен, як не они самі? Встид по сповненім факті єсть „з природи річи“ карою за гріх та пересторогою перед другим подібним!

Шкода, що Митрополит не зазначив, чи ті факти відносясь ся до нашого приватного чи публичного житя, бо в такім разї сей встид може бути ріжним. Ми люде, як й Митрополит, отже грішні і наші дїла явні і ясні. Зрештою Митрополит вже не потрібує нашими вчинками займатись, бо ми ту маємо таких, що займають ся обраховуванем наших совістей чудесно; — хоть би ми й тисячку лїт ще жили, то вже не потрібувалибисьмо обраховувати нашу совість, навіть не приснилоби ся нам теє, що нам приписують.*)

---

*) Для нашої суспільности скажемо трошки більше для розуміня: Коли „Совѣтъ" в Філядельфії народженого „общества духовниковъ" упокоїв ся, коли галицкі сьвященики переконались в останне, що з мадяроньскою і москвофільскою дрянею спілка не можлива, тогди повели всю роботу сами. Народ пішов за галицкими сьвящениками, інтернаціональна гниль гр. кат. обряду настрашилась. — Почалась підла і підпольна робота; посипались скарги до Митрополита; прийшло до Олифанцкого процесу; навіть стали видавати „Правду"(risum teneatis), в якій воюють найогиднїйшими брехнями виключно на галицких сьвящеників і видали брошуру „Попики Радикалы въ Америцѣ" (стр. 166+56+XV+2) New York 1901 (а властиво 1902), в якій москвофіли, мадяроны, Чехи в спілцї з цареславними виляли всю свою мудрість. Здаєсь, що хоть би сам чорт зійшов, то вже не видумавби підлїйшого. Сї писаня ріжних авторів зложив і видав москвофільский дячок, додавши своє, щоби пімститись за те, що єго прогнали з парохії.

Медитация. — Асекурация.

Митрополит, трошки поплакавши і по паньски погнївавшись, серед своїх безсумніву совісних медитацій приходить до такого заключеня: „Думаю, що не потреба доказовати (по тім всім, що Митр. наговорив?), як в такій справі безсовісне поступоване хотяй одного може зробити неприхильним до нашої справи представителей Церкви католицкої в Америці. (sic!) А їх мніне (чие? того одного безсовісного чи представителей кат. Церкви в Америці, чи всїх на купу?) не може немати великого (а малого?) значеня у Престола Апостольского.“

Чиста софістерія! Чи представителї кат. церкви в Америці доси відносились прихильно до наших справ? Чи та їх прихильність не викликала власне обуреня у всїх сьвідомих своїх справ? Чи она не була причиною, що треба було протестувати проти тої надмірної прихильности, через що зродились ті „несовісні“ в уяві Митрополита? Чи се совісна медитация?

Чи наш крок зробить представителїв кат. церкви в Америці прихильними до наших справ, се для нас байдужним. Давали собі ам. Русини раду без них доси, буде так і дальше. А ще пару таких прихильних нам процесів, як скрентоньского бішопа Гобена з Олифантскою громадою, то вже й виклинати не буде кого. Ми знаємо, що їх мніне у Престола Апост. важне, се

річ природна, бо їх сила і дбають о своє не так як галицкий Митрополит. Зрештою їх мніне о положеню наших справ анї поліпшить анї погіршить, підчас коли поступок тих „безсовісних“ буде мати значіне навіть у Ап. Престола. Сли ту сотки ріжних вір жие разом і кожда мае свою орґанізацию і власть, то чом би наша не могла вже приміститись? Чи-ж ассімільоване нас принесе їм користь? Але доки ми нич не маємо, то й они о нас дбають, бо наші старокраєві або зовсім байдужні або помагають таки їм асімільовати нас!

Зрештою таке балакане Митрополита ми уважаємо асекурацією его власного „я“: — Доси він нич не зробив, орґанізує богомольний похід до Риму, а ту Русини домагають ся, щоби перед Папою став речником кривд, які нам діють ся. Се крижує его задушевні пляни, а будучи з походженя і вихованя чужим, а навіть ворожо настроеним до наших справ, він ніби виставляє свої мнимі заслуги в тій справі, а рівночасно асекуруєсь, мовляв: рада душа до неба, та гріхи не пускають он тих!.....

Тимто говорить плаксивим голосом дальше: „Наше положене стало ся тепер незвичайно трудне, бо видає ся, що навіть в разї, як би Престол Апост. згодив ся на наші просьби, могли би наші люди для в з г л я д і в о с о б и-

стих не слухати і руского епископа в Америці.“

Ваше положене незвичайно трудне? А в чім-же оно змінилось? А-га, зачувати, що з часом таки Русини в Спол. Державах мусять мати свого епископа, бо се не справа кількох. Так плачте, що не будете могли накинути нам якого шляхтича. Ту, бачите, такий звичай, що самі собі вибирають епископів, а Рим лиш потверджує. Того домагають ся також ам. Русини з тим більшим притиском, що се їх староруський церковний звичай вибирати — вспільно духовні і сьвіцкі — свого епископа.

Слиж поважилибисте ся накинути нам епископа свого хоть-би й Русина, то висилаючи в Америку можете відразу замовити для него return shipcard. Хвала Богу, що серед своїх софістичних медитаций дійшлисьте хоть до одної правди, що наші люде такого вашого любимця слухати не будуть. Єго спіткає та сама історія, що мадярского гр. кат. візитатора, о чім Рим знає.

Се наступить не „зі взглядів особистих“, як інсинюує Митрополит, а зі взглядів прінціпіяльних наших церковних і народних справ. Сли-б нам ходило о взгляди особисті, то ми вже давно були би піддали ся латиньским ам. біпопам, як се зробили многі мадярони та як нам пораджено зі св. Юра по смерти бл. п.

кард. Сембратовича. Зі взглядів особистих нам прецінь ліпше мати до діла з одним епископом — будь що будь інтеліґентним чоловіком ніж з необразованою масою, яка нераз і найліпшу роботу унеможливляє. А в такім разї нас не називали би „непевними що до віри і несовісними сьвящениками“ та не підсувалиб нам „тенденций єреси і т. д.“ — Сумно, що Митрополит, котрий серед маси паньских слів виявляє свою прихильність до наших справ, бачить всюди у нас тілько злу волю!

Галицка конкордия сьвітовою. — Многонадійне заключенє.

„Так то в цілій тій справі на жаль (фалшивий він!) мусимо признати прилюдно, що завинили наші люди, а ту вину складати на Конґреґацию розширеня віри, чи на епископів латиньских в Америці, як многі роблять, єсть що найменше легкодушним судженем в справі, котрої ся не знає.“

Многая літа Митрополитови! Видко, Митрополит знає справи ті докладно, коли так частенько повторюєсь, уживаючи подібних фраз. Отже не завинили: ні Рим, ні Пропаґанда, ні лат. бішопи, ні дбалі наші власти..... тілько свої люде. А чому наші завинили? — бо они важились верховодам Унії рускої церкви з Римом вічно пригадувати, щоби не переходили границь справедливости, щоби наша церковна

Унія-спілка була обовязуюючою для обох сторін! Се розуміесь панів разить, бо погляди на правду і справедливість у панів і рабів неоднакові.

Зрештою страх Русинів неоправданий, говорить добре інформований і в судах нелегкодушний Митрополит: „Місцева власть церковна, як не менше Рим, тримає ся обовязуючих у нас (де?) приписів конкордиї“.

Отже Унія зведена до галицкої конкордиї, яка стає вселеньскою. Єї тримають ся і в Римі і в Спол. Державах і Канаді і Бразилії. — Се якраз згідне зі всіми розпорядженями Пропаґанди. Так славно боронити не потрафив би й наш найгірший ворог!

В доказ правосильности свого твердженя наводить Митрополит розпоряджене Пропаґанди для бразилійских Русинів з 1. Sept. 1899 р., яке знають читателї з „Діла“ ч. 187. — Вже на саме „Ab I-um. Curandum est...“, яке ми навели висше чоловікови кров стинаесь в жилах, що так „Emmi Patres respondendum censuerunt“; наслідки кличуть до неба о пімсту; — а львівский Митрополит гр. к. обр. має сьмілість запевнювати загал Русинів-Уніятів публично: “З сего письма дословно відписаного видно, що вільно нашим виходцям тримати ся постанов конкордиї... що проте не есть правдивим твердженем, що Конґреґация змушає на-

ших людий до обряду латиньского".

Але, часи тортур і інквізиций минули безповоротно, щоби змушувати людей фізичними карами. Пощож згадувати про змушуване? Отже не потрібна увага; але Митрополит повинен тямити, що є розпоряджене Пропаґанди т. є. закон для Уніятів в Бразилії; хто его послухае — добре, хто не послухае — може з початку також добре, сли з револьвером в руці оборонить ся; хто его прийде змушувати? Але се вже на з'упір! — що в церкви Христовій — державі любви Бога та близьнього не повинно мати місця. Однак Русин, котрий на всяких уніях та угодах все виходив як той на милї, повинен і за те поцілувати в руку, бо Emmorum Patrum resolutiones sSmus D. N. benigne approbare dignatus est.

Дальше Митрополит ласкаво признае, що перше речене, „Curandum est...", „моглоби стати впрост небезпечним, толковане з пересадою і шовінізмом", на що будучи в Римі мин. року Митрополит „звертав увагу Конґреґациї" і обіцюе се сего року „відновити".

Страх, як то солоденько Преосьвященний знають говорити. Треба аж шовінізму і пересади, щоби стало небезпечним! А з чієї сторони треба шовінізму і пересади? Певно, що з руского до толкованя, з бразиліяньскої до стріляня! — Там в Бразилії стріляли, полялась кров — як пише певний що до віри о. Василіянин — значить ста-

лось те, що превиджували, а Митрополит говорить доперва о можливій небезпеці і був в Римі і не постарав ся о відкликанє сего розпорядженя — хоть би навіть сего „Iam“! — І се Уніятский Митрополит!

„Річ ясна“, — говорить Митропилит з паньскою безчельностю, обіцюючи поправитись, — що потреба людей готових на всї труди, працї і невигоди, і так привязаних до віри, щоби могли не лиш самі не стати апостатами, але в вірі і любві утверджати. П треба людий повних духа апостольского, котрі би ішли до Америки не на те, щоби ужити свободи, і втечи перед всякою властю але людей, що були би готові і жите посьвятити для спасеня душ Христових:“ (Чи через те вже тих розпоряджень не стало?)...

Паньска натура відай з природи вже така, що все і всюди підозріває, осуджує „хоть справи ся не знає.“ Отже повисше значить: дотеперішні владики — а властиво один, земля ему пером, вислав до Америки дефравдантів, палїїв, винятих з під права, слабих в характері, встидаючих ся св. євангелія і т. д. ..... а я — хвалить ся п. граф — вишлю вже таких еґзамінованих місіонарів, що до неба зі всїми людьми тілько фуррр! — тай конець. От брехня тай фарисейство!

„Вся елика аще хощете да творятъ вамъ человѣцы, и вы творите имъ такожде“, а не затемнюйте людям очей сїчкою. Бл. п. кард. Сембратович говорив: відбирають нам всяку власть над ам. Русинами, і старав ся по силам для ам. Русинів; — а митр. Шептицкий каже: я вже постараюсь о таких, що всьо зробять в хосен людям, а ще нич не зробив. Отже кому вірити? Може вишлете таких а la той владика-Василіянин або той, що в Канадї пропаґував ті розпорядженя, які суть видані для Русинів в Спол. Державах і Бразилїї? От лїпше послухайте слів Апостола: „Другъ друга тяготы носите и тако исполните законъ Христовъ!“

„Мняй ся стояти, да блюдется, да не падетъ.“

Отсе ми перейшли цїлу другу часть пастирского листу митр. А. гр. Шептицкого, що відносить ся до Русинів Спол. Держав, щоби кождий переконав ся, як то розуміесь тее, що береть ся толкувати другим. Подібного посланія не найдеге в цїлій історії церкви. Ще жадний владика не відозвав ся так до своеї пастви.

Митр. Шептицкий взяв ся говорити о тім, чого не знае. А з браку достаточних відомостий послугуесь софістериею, домислами, інсинуациею і навіть брехнею. Вихованем і образованем — як видко — митр. Шептицкий для Русинів чужий, отже справи національні і суспільні его

не обходять. Що-же до справ нашої церкви, то він станув на становищи римо-католика в фелонї і епітрахили. Тим то Унія рускої церкви з Римом не має у Митрополита значіня: Унія се такий зачарований „покус-покус“, який розуміють тілько ті, котрі старають ся о Русинів лїпше від самих Русинів, і тропки розуміють ті, яких Русинам накидають за сьвітильників, щоби сьвітили не під спудом але на самім вершку. А коли зважимо, що Митрополит говорить о такій справі церковній, яка тісно звязана з нашими справами національними і полїтичними, — а говорить зі становища аристократичного, яке тепер у Русинів галицких є москвофільско-шляхоцке, то не дивниця, що цїлий той лист пастирский митр. Шептицкого вийшов сухим, баламутним, неясним, фалшивим, ображаючим чувства загалу Русинів і т. д. . . . . одним словом здаєсь бути рукавицею киненою в очи Русинам, на котрій слиб не було підпису Митрополита, то кождий сказав би, що она є власностю польского шляхтича.

Підчас коли Митрополит в першій части свого посланія — по ріжних ельокубрациях виведеня відношень між рускою провінциєю а Пропаґандою на чисту воду — доходить до високо-дипльоматичного заключеня: няй буде — як бувало, — то в другій части, де говорить о

справах руской церкви в Америці, з гнівом проголошує: що завинили свої.

„Завинили наші люде“ — се провідна думка другої части сего посланія. Скажім виразнійше: Папа Римский не завинив абсолютно, бож всі Папи висказали стілько прихильних слів Русинам уніятам; Пропаґанда для розширеня віри також не завинила, бо она сама через себе не має власти, а єли, видала такі розпоряджeня, то се лиш для добра Русинів; Американьскі латиньскі епископи не винні, що мусять виконувати розпоряджeня Пропаґанди; візитатор в латиньскій інфулі з ласки мадярского правительства також all right, бо его „до“ виливу треба ужити; мадяроии також добрі, бо они вміють також по мадярски відправляти; москвофіли се найнобожнійша підпора гр. католицизму, бо вічно вздихають до твердшої віри білого царя; цареславні „чають“ навернення уніятів; наші дбалі власти зі св. Юра не могли завинити, бож добро ам. Русинів їм лежить на серцю, о чім думали. — Отже остають тілько свої люде, котрі завинили, бо протестували проти диких розпоряджень Пропаґанди, бо боронять Унії, бо пригадували верховодам границі справедливости, бо не узнали розпоряджень, бо не піддають ся лат. біпопам, бо не узнають мадярского правительства і его візитатора, бо бридять ся набожностю

москвофілів — митрополичих Славянів, бо борють ся з цареславієм.

„Наших людей“ що завинили, і їх справи потрафив зредуковати Митрополит до числа кількох несовісних, котрих голос в Римі хоть не мати ме великого значіня, але положенє Митрополита вчинили майже безвихідним.

Так каже запоморочений кадилами і поклонами галицких Русинів уважаний за великого дипльомата, митр. Шептицкий, котрий во всех важних справах вмів делікатно усунутись або виїхати, а на заморских Русинів кинув камінем. Они-ж далеко — за морем!

Але перерахував ся! Забув на слова сьв. Письма: Якою міркою мірите, такою тобі одміряться. Тож ми забрали голос, щоби запротестувати проти такого легкодушного і безсовісного трактованя наших справ та нелюцкого осудкуваня людей.— Навіть наші вороги так не судили наших справ і людей, они бачать попри своїм ворогованю і добрі діла, — а Митрополит — моральний сьвітильник, всюда не бачить але підозріває тілько злу волю. Най такий авторитет стережесь, „да не падеть“.

III.
Скажім правду.

Хочеш властей не бояти ся, чини благоє, — повідає сьв. Апостол. Отже тримаючись тих слів і жиючи на свобідній земли, ми важились повісти правду в очи всім нашим верховодам. Се нам диктовала наша совість і віра в правду та справедливість, яку голосимо.

Кождий, що хоче наше положенє зрозуміти і осудити по справедливости, мусить зважати на ті преважні річи, а то: наше дійсне положенє, відносини Риму до нас і наші жаданя.

Наш нарід в Спол. Державах зі своєї кервавиці побудовав церкви, утримує сьвящеників, учителів, школи і т. д. Вколо тих церков ґрупуєсь всьо єство Ам. Русина; в них містить ся єго „руска“ віра, народність і ціле єго житє. Се скарб, якого не дасть собі видерти за жадні гроші.

Наші церковні громади основані на свобідно-автономічнім устрою на лад америк. конґресійних громад на основі ам. права о релігійних товариствах. — Ряд Спол. Держав не мішаєсь цілковито до справ конфесійних. — Громада рядить ся сама після своїх статутів. — Тої свободи не мають ні римо-католики ні цареславні. — Наш Русин, перейшовши добру школу визиску в старім краю, так дорожить своєю церквою, що навіть перший проєкт орґанізациї церковних гро-

мад приняв з певним недовірєм, хоть орґанізация запевнила і скріпила автономію громад.

Серед такого положеня приняти розпорядженя Пропаґанди і узнати над собою ам. католицку орґанізацию, значилоби, погребати себе самих, а нарід пхнути в обійми цареславія. Не дивниця, що нарід в самообороні приняв ті розпорядженя з погордою, бо бачив атентат на свою „руску“ церкву і віру. — Се бачив кождий, і хиба „падлєц“ зі взглядів особистих посмів би натягати кайдани на души і маєток своїх громадян.

Російске православіє завдяки праци власне тих „непевних і несовісних“ та національній ідеї, яку они піднесли, днесь не ширить ся. Але оно стоїть сильне матеріяльно та орґанізацийно і немов би ждало на ту щасливу для себе хвилю, щоби й собі упечи печеню, коли то нас католики добре потиснуть.

Тим то ам. Русини прийшли до переконаня, що орґанізация наших розсїяних церковних громад конечна. Се здійснило ся 30. мая 1901. в Shamokin, Pa., де сьвященики і делеґати церковних громад вперве зійшли ся і засновали „Товариство руских церковних громад в Спол. Державах і Канаді*)“, котре на другім своїм зібраню в Гарісбурґу дня 26. марта 1902. приняло офіцияльну назву „Руска церква в Америці“

*) Диви „Начеркъ статутовъ товариства рускихъ церковныхъ громадъ въ Спол. Державахъ и Канадѣ“ Olyphant 1901.

— по анґлицки „Little Russian Church of America.“

Мадярони і москвофіли не пристали. Они бояли ся тої власти, яку мають громади в своїх руках, і стали ворогувати, бючи головно на саму назву „Little Russian.“ Так они гавкали, доки не діждались візитатора, а тогди почали орзанїзацию на власну руку. В Скрентон дня 20. юлїя 1902. прочитали собі статути*), котрі 21. октобра мали бути приняті в Hazleton, Pa.**) — Мадярони суть також за автономією, але такою, що хлоп має платити і мовчати. — Тілько біда в тім, що на разї они духовники разом з візитатором зістали без вірних, бо за скоро хотїли вхопити за чуб ам. Русина.

Значить ся, мадярони також узнали конечність орґанїзациї, тілько що їх погляди на орґанїзацию ріжнять сильно від поглядів народу і галицких сьвящеників. — Се значить дальше, що о накинеию Русинам в Спол. Державах якоїсь власти — хоть би навіть епископа Русина днесь не може бути бесїди.

Другою справою, на яку треба вважати при осуджуваню нашого положеня, єсть відношенє Пропаґанди до нас.

*) „Статуты самоуправленія (автономіи греко кат. церквей въ Соед. Штатахъ Сѣверной Америки“ — New York, 1902.

**) Коли рукопись вже йшла до друку, то появилась відозва „Отъ гр. кат. апостолск. визитатора“, котрою Андрей Годобай — візитатор відкликує зїзд в Hazleton, Pa. ad calendas graecas зі взгляду на протест галицких сьвящеників, котрих іґнорував.

Наша руска церква в Галичині та Угорщині зі своїми виходцями в Америці остає в спілці з церквою римо-католицкою. Римо-кат. церква єсть з'орґанізована знаменито і представляє могучу церковну державу. Говоримо так, як річи в дійсности стоять. А яко церковна держава провадить кат. церква свою політику, котра була — єсть і буде все католицкою. Ту політику ведуть ріжні куриї.

Пропаґанда для розширеня віри єсть власне міністерством для справ заграничних таких країв, які не суть наскрізь католицкі. Єї задачею єсть ширити віру і вести політику забору між акатоликами в так званих краях місийних. Під власть Пропаґанди належать також всі Унияти цілого сьвіта, отже і Русини-Унияти, котрі не будучи в очах кат. політики ще правдивими католиками повинні мати собі за честь належати до загального розширеня віри, як каже Митрополит.

Тим часом Пропаґанда не ширить віри, она ще жадного Индіянина не навернула на віру кат. — Се роблять смертельні священики, а Пропаґанда веде політику, яку також Русини відчувають на своїй шкірі.

Від часів заключеня Унії, руска уніяцка церква не взросла, але змаліла. — Пропаґанда не видала ані одного розпорядженя в користь рускої уніяцкої церкви, не боронила єї, але ов-

нім відносилась ворожо, чого доказувати не треба. А сли що признала, то тілько тому, що мусїла на довголїтні і справедливі домаганя Русинів. — Унїяцкі владики повинні ту полїтику розуміти, що инакше їх спіткає доля митр. Йосифа Сембратовича, що не перший з гр.-кат. владик мусїв умирати в Римі.

Чудесно ту полїтику видко на Русинах в Америцї. Підчас коли в Галичинї затемнювано ту справу відносинами национального і суспільного положеня Русинів, то в Америцї вже того не стало. — В Америцї Унїятів чи там гр. католиків, що попросто суть тягаром кат. місийній (заборчій полїтицї), не треба. Они повинні підчинитись во всїм тутешним правам лат. дієцезий. — До того стремять всї розпорядженя Пропаґанди для Американьских Русинів.

Тому то маючи на увазї своє положенє між Сцилею і Харибдою — (католицизм и царославіє), зрозумівши цїль полїтики Пропаґанди і зваживши, що dem Bittenden gibt man nichts — dem Kaempfendem alles, як се видко на остатних подїях в Франциї і Філїпинах. — Ам. Русини відважились виповісти правду і сформулувати свої жаданя, які суть:

1) Рим має відкликати всї некорисні розпорядженя видані Пропаґандою для Ам. Русинів;

2) Маєсь основати самостійне руске епископство — а евентуально епископства;

3) Епископа вибирають священики і делеґати громад церковних;

4) Епископ має бути залежним від Папи, доки не постарають ся в Римі о відрубне трактоване справ греко-католицких церков, де й наша церква буде мати своїх преставителів.

5) Основане руского патриярхату, — котрому підлягалиб й угро рускі владики.

А тим часом Ам. Русини не спускають ся на нічию поміч, крім помочи Бога і свою працю. Час сам покаже, сли наша праця чесна, совісна і справедлива — одним словом Божа, то она буде. Сли-би побідили нас вороги, яких леґіон, то Ам. Русь погребано! — Однак як справи днесь стоять, то не ма чого боятись. — Ми сильно віримо, що в короткім часї засьпіваємо пісьнь побіди!

За Руску церкву в Америцї.

New York, N. Y. 12. Oct. 1902.

Съвящ. Іван Констанкевич,
Предс. Ради Духовної.

Съвящ. А. Бончевский,
Предс. Ради Головної

ЗМІСТ.

Сторона

Прийди тай подиви ся 3
I. Руска провінция а Рим 6
1. Зміст першої части посланія 6
2. Наші уваги 9
II. Митрополит Шептицкий о церковних відносинах американьских Русинів 14
Вступ 14
Викаріяти чи епископства? 14
„Не в силї витолкувати — 15
Причини суть!! 17
Незавидна хвальба — делїкатна брехня — паньска обіцянка 32
Візитатор 35
Пророцтва Матильди 42
Золота рада 45
Повторена брехня. — Suspecti de haeresi 48
Самостійне епископство. — Крокодилеві сльози. — Москвофільска пожичка 52
Медитация. — Асекурация 57
Галицка конкордия сьвітовою. — Многонадійне заключене 60
„Мняй ся стояти, да блюдется, да не падетъ" 64
III. Скажім правду 68

BX
4711
.72
R87

Rus'ka tserkva v Amerytsi
Uniia v Amerytsi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY